

národní
úložiště
šedé
literatury

8. dubna 1775 vydala Marie Terezie patent na ochranu včel

Taussiková, Jitka
2020

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-538151>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 12.05.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

8. dubna 1775 vydala Marie Terezie patent na ochranu včel

Před 245 lety vydala panovnice Marie Terezie patent na ochranu včel. Bylo zakázáno hubení včel, umožněno kočovat se včelstvem za pastvou a krádež včelstva byla nově posuzována podle trestního zákoníku a řešena zemským soudem. Nově zřízenou hlavní včelařskou školu ve Vídni vedl dokonce český učitel Antonín Janša. Národní zemědělské muzeum vlastní několik vzácných včelařských exponátů – tím nejvzácnějším je včelí úl Desaterák umístěný na zámku Kačina.

Dva patenty vydané Marií Terezií v letech 1775 a 1776 dokazují, jak významnými hospodářskými zvířaty včely pro naše předky byly. První patent na ochranu včel byl vydán před 245 lety, 8. dubna 1775 pro Moravu a dolní Rakousko, Druhý patent pro Království české vyšel o rok později, a sice 30. srpna 1776. Patenty bylo například včelařství osvobozeno od všech dávek, bylo zakázáno hubení včel a zcizení včel bylo bráno jako krádež podle trestního zákoníku řešená před zemským soudem. Nově bylo umožněno kočování s včelstvem do oblastí bohatých pro včelí pastvu. Majitelé pozemků měli umožnit, aby kočování probíhalo bez problému, za což jim měla být na oplátku vyplacena slušná náhrada.

Byla také zřízena hlavní včelařská škola ve Vídni, která měla být bezplatná pro všechny, kdo se chtěli zabývat včelařstvím. Prvním ředitelem byl dokonce český učitel Antonín Janša. Jednotlivým zemským vládám bylo nařízeno, aby ve svých zemích zřizovali podobné včelařské školy, na Moravě to měla být škola v Brně.

„Na Kačině se historii včelařství věnujeme dlouhodobě, máme zde expozici Království včel s řadou vzácných historických úlů – klátů. Mezi naše nejvzácnější sbírkové předměty patří také jeden z největších dochovaných včelích úlů, tzv. Desaterák, s vročením 1673. Restaurovaný originál je umístěn ve výstavních prostorách a bude součástí expozice Příběh dřeva. Jeho repliku mohou zájemci vidět v zámeckém parku, tu budeme včelstvem osazovat letos v květnu,“ říká náměstek pro muzeologii a ředitel Národního zemědělského muzea Kačina Pavel Douša.

V expozici Království včel na zámku Kačina jsou k vidění i pomůcky včelařů, raritou je demonstrační pomůcka Františka Hrušky, na níž v roce 1865 na mezinárodním sjezdu včelařů v Brně předvedl princip svého vynálezu – medometu. Nejcennějším exponátem expozice je úl zdobený reliéfem Narození Páně, který byl pravděpodobně určen pro dvě včelstva a je dílem neznámého lidového řezbáře cca z 18. století.

Úl Desaterák (1673)

Součástí expozice je i pravděpodobně nejstarší úl, na kterém se nachází vročení 1673 a původní nápis „JESUS MARIA“. Každé písmeno nápisu označovalo jedno včelstvo. Úl hrál symbolickou roli, neboť se nacházel v zahradách fulneckého kláštera a vázalo se k němu místní podání, že v úlu včelařil už Jan Amos Komenský. Tento úl Národnímu zemědělskému muzeu prodal včelař z Frýdku-Místku Adolf Janeček v září roku 1960 za 1200,- Kčs. Ten jej získal v roce 1938 ze zrušeného kapucínského kláštera ve Fulneku. Kapucínský klášter byl založen roku 1668, klášterní stavby pak vznikaly postupně během 70. let 17. století. Jak již bylo popsáno výše, úl nese vročení 1673, což by odpovídalo tomu, že klát byl vyhotoven pravděpodobně kapucíny. Úl však mohli získat kapucíni již od někoho jiného a vročení dopsat později. Jan Amos Komenský působil ve Fulneku v letech 1618–1621 při Jednotě bratrské a je známo, že ve Fulneku včelařil. Ve své encyklopedii Orbis pictus se včelám rozsáhleji věnoval v kapitole XLVII s názvem Děláním medu. Informaci, že J. A. Komenský opravdu v úlu včelařil, nelze však bezpečně potvrdit. Od 60. let 20. století zdobil „Desaterák“ zámecký park na Kačině. Úl je dodnes součástí včelařské podsbírky. Dnes jej však už nenalezneme v kačinském parku, nýbrž uvnitř zámku Kačina, kde si jej mohou prohlédnout návštěvníci. V parku je zároveň umístěna kopie „Desateráku“, která byla vytvořena při restaurování originálu úlu v roce 2018. [Video zachycující restaurování úlu je ke zhlédnutí zde.](#)

Kovový lis na umělé mezistěny (1857)

Zajímavým předmětem je také kovový lis na umělé mezistěny, který byl vyroben v roce 1857 v obci Obecnice u Příbrami. Nechal si jej vyrobit místní farář František Vogl, který zde dlouhá léta působil. V průběhu 19. století docházelo k rozvoji nejen úlů, ale souběžně s nimi se zdokonalovaly také pomůcky pro včelaře. Objev lisu na mezistěny je přisuzován německému stolaři Johanessi Mehringovi, který jej představil v roce 1857. Lis byl vyroben ze dřeva. Málo se už ovšem ví, že voskové mezistěny se objevují ve stejné době také u nás. Kovový lis na mezistěny Františka Vogla byl vyroben stejně jako Mehringův v roce 1857 a nechal jej odlít pravděpodobně na základě dřevěného modelu, který získal od svého přítele Václava Černohouze. Ten si jej údajně koupil za 50 tolarů. Dřevěný lis tak musel být staršího data. Podle těchto informací si tak lze snadno domyslet, že prvenství výroby lisu na mezistěny by mohlo

případnout nikoliv do Německa, ale právě k nám do Čech. [Video o historii kovového lisu je ke zhlédnutí zde.](#)

Národní zemědělské muzeum je státní příspěvková organizace zřizovaná Ministerstvem zemědělství. Zabývá se zejména tematikou zemědělství, lesnictví, myslivosti, rybářství, zahradnictví, potravinářství, zpracování zemědělských produktů, vývoje venkova a kulturní krajiny. Národní zemědělské muzeum má kromě hlavní výstavní budovy v Praze také další čtyři pobočky – Čáslav, zámek Kačina, zámek Ohrada, Valtice. Jednotlivé pobočky jsou zaměřeny tak, aby svou vědecko-výzkumnou, akviziční a prezentační činností komplexně pokrývaly zemědělství a jeho příslušné obory v celé šíři. Muzeum nabízí řadu lektorských programů a každoročně pořádá několik desítek tematických akcí pro veřejnost.

Více na www.nzm.cz.

Jitka Taussiková
tisková mluvčí
Národní zemědělské muzeum
Tel.: 604 867 970
tiskove@nzm.cz